

KEMÉNY JÁNOS

A MÁSODIK INDOKÍNAI HÁBORÚ GEOSTRATÉGIAI HÁTTERE

A második indokínai háború vagy közismertebb nevén a vietnámi háború a hidegháború egy sajátos metszéspontja volt. Egyfelől a dekolonizáció és annak öröksége találkozott az amerikai feltartóztatási politikával, másfelől a kommunista blokkon belül kialakult fokozódó ellentétek is fűtötték a háborút. Ennek kimenetele évtizedekre meghatározta az amerikai külpolitika katonai erő alkalmazásával kapcsolatos álláspontját, így a jelentőségét nem szabad alábecsülni.

Az Egyesült Államok már 1949-től fokozott érdeklődést mutatott a térség iránt, mivel a kínai polgárháborút a kommunista oldal nyerte meg, és a Truman-adminisztráció az új helyzetben megoldást keresett az ázsiai kommunista előretörés megállítására. Így a Washington számára addig érdektelen indokínai háború, amely a Vietnámi Függetlenségi Liga (Viet Minh) ellen irányult, hirtelen az érdeklődés középpontjába került, és az amerikai fél a franciák támogatásának lehetőségét kereste. Végül az amerikaiak a francia expedíciós erők anyagi támogatása mellett döntöttek, és 1950-től kezdődően jelentős mértékben növelték a fegyver- és egyéb utánpótlás szállítását a franciáknak. Mindez kínai ellenlépéseket váltott ki: a kommunista Kína jelentős anyagi támogatást és kiképzőket bocsátott a Viet Minh rendelkezésére, amely így rövid idő alatt ütőképes konvencionális hadsereggé tudott fejlődni.

Az 1965-ös AMERIKAI BEAVATKOZÁST MEGELŐZŐ ESEMÉNYEK

A Dien Bien Phu-i francia vereséget követően a francia fél nem kívánta folytatni a háborút, és a genfi béketárgyalások eredményeként 1954-ben létrejött Vietnám megosztása, ugyanis Kína és a Szovjetunió – saját érdekei miatt – nyomást gyakorolt a Viet Minh-re, hogy fogadja el a számára kedvezőtlen megoldást. Az amerikai fél nem adta fel érdeklődését a térség iránt. Az egyértelmű amerikai támogatást élvező Ngo Dinh Diem rövid idő alatt le-

számolt belső ellenségeivel, és kikiáltotta a (Dél-)Vietnámi Köztársaságot. A látványos sikerek hatására Diem egyértelműen az amerikai Vietnám-politika központi szereplőjévé vált.

A Diemmel ápoltság kapcsolatok romlása 1959-ben kezdődött, amikor a Vietnámi Köztársaság területén lévő kommunista erők a rájuk gyakorolt nyomás hatására ellentámadásba mentek át, és a déli kormányt komoly kudarcok érték az ellenük folytatott fegyveres harcban. 1959 az az év, amikor az északiak a későbbiekben elhíresült Ho Si Minh ösvény alapjait elkezdték kialakítani. 1960-ban a Vietnámi Dolgozók Pártjának döntése értelmében hivatalosan létrejött a Népi Forradalmi Párt és annak katonai szárnya, a Nemzeti Felszabadítási Front (Vietkong).

A Diem-kormány nem volt képes a fokozódó erőszakhullámnak gátat vetni, és az amerikai nagykövetség számára egyre nehezebb lett a Diemmel való kapcsolattartás. Diem a saját szempontjait szem előtt tartva egyre inkább elzárkózott az amerikai tanácsok elől, családon belül delegált fontos pozíciókat, nem volt hajlandó széles tömegbázist létrehozni, hanem a hadseregére és az államigazgatásra támaszkodott stb. A kommunisták elleni harc a vidéki területeken sikertelennek bizonyult. Ezért született meg az a javaslat, hogy Diemet el kell távolítani, amit Kennedy elnök hosszas huzavona után fogadott el. A puccsban, amelyet a dél-vietnámi hadsereg hajtott végre, Diem elnök és testvére életét veszítette, a várt javulás azonban elmaradt. A belpolitikai helyzet instabil maradt a Vietnámi Köztársaságban, ami az intenzívebbé váló fegyveres konfliktust is negatívan befolyásolta.

Észak-Vietnám (hivatalos nevén Vietnámi Demokratikus Köztársaság) rá volt szorulva szövetségesei támogatására annak érdekében, hogy a délen zajló kommunista felkelést hosszú távon támogatni tudja. Ehhez nagy segítség volt számára az 1956 után kialakuló kínai–szovjet ellentét, amely szakításra fejlődött a vietnámi háború alatt. A Vietnámi Demokratikus Köztársaság vezetése Hruscsov főtitkár eltávolítása után egy közeledni akaró szovjet vezetéssel tárgyalhatott, amely igyekezett visszaszorítani a kínai befolyást a kommunista világban. Hruscsov eltávolítása nem sokkal előzte meg az amerikai szárazföldi csapatok Vietnámi Köztársaságba érkezését, így az új szovjet vezetés lépéskényszerben érezhette magát. A szovjetek lehetőséget láttak arra, hogy a vietnámi háborúban vállalt támogató szereppel a harmadik világ országaiban növeljék népszerűségüket, lejárassák Kínát, ugyanakkor óvakodtak attól, hogy az amerikaiakkal való kétoldalú kapcsolataikat kockára tegyék. A vietnámi háborúban vállalt támogató szerep tehát presztízskérdéssé vált mindkét kommunista hatalom számára, és e vetélkedés következtében jelentős mennyiségű katonai és gazdasági támogatás áramlott a Vietnámi Demokratikus Köztársaságba.

Észak-Vietnám ennek köszönhetően tudta – gazdasági nehézségei ellenére – fegyveres erejét modernizálni, illetve a déli kommunista erők támogatását szolgáló logisztikai rendszerét (Ho Si Minh ösvény) 1965 után egyre jelentősebb méretűre bővíteni, amelyen keresztül egyre korszerűbb fegyverzetet tudott délre juttatni. Ennek a folyamatnak voltak feszült pillanatai a laoszi és kambo-

Amerikai katonák harci cselekmények közben, Vietnám, 1968

dzsai területek igénybevétele miatt. Ezért került sor egy újabb genfi tárgyalási körre, amelynek eredményeként 1962-ben megegyezést írtak alá Laosz semlegességéről. Az egyezményt azonban nem tartották be a felek, Laosz fontos logisztikai szereplő maradt egészen a háború 1975-ös lezárulásáig.

AZ AMERIKAI SZÁRAZFÖLDI BEAVATKOZÁS MEGINDULÁSÁTÓL A TET-OFFENZÍVÁIG (1965–1968)

A Kennedy-gyilkosság után Johnson elnök folytatta a korábbi Vietnám-politikát, amelyet belpolitikai reformjai elfogadtatása érdekében próbált felhasználni a törvényhozásban. A vietnámi szerepvállalás demonstratív hatással bírt az Egyesült Államok szövetségesei és ellenfelei számára is. Ma már kevéssé ismert, hogy az Egyesült Államok az 1950-es években fontos szerepet játszott a térségben a Fülöp-szigeteki Huk-felkelés leverésében, így a vietnámi szerepvállalás csak a méretei miatt volt kivételes.

Az amerikai szárazföldi csapatok bevetéséhez az ún. tonkini-öbölbeli incidens adta a politikai hátteret. 1964 augusztusában az amerikai haditengerészet két rombolóját észak-vietnámi őrhajók tűz alá vették. Két incidensre

került sor, az első után Johnson elnök nem lépett, de a második – meglehetősen kétes – eset után a Kongresszushoz fordult felhatalmazásért. Az így született tonkini határozat alapján kezdte meg az Egyesült Államok Észak-Vietnám bombázását 1965-ben, majd küldött szárazföldi csapatokat kezdetben csak az amerikai légi egységek védelmére, röviddel később már aktív harci feladattal is Dél-Vietnámba. Az amerikai szárazföldi erők érkezésével a politikai helyzet gyökeresen megváltozott, mivel ekkortól az Egyesült Államok közvetlen hadviselő félként vett részt a harcokban, és ezzel a lépéssel Johnson elnök végleg elkötelezte magát a Vietnámi Köztársaság mellett.

Az amerikai katonai stratégia alapja egyszerű volt és a második világháborús tapasztalatokban gyökerezett: olyan veszteségeket kell okozni az ellenséges erőknek, hogy azok ne tudják érdemben pótolni emberi és anyagi erőforrásaikat. Ehhez az kellett, hogy a Dél-vietnámi Nemzeti Felszabadítási Front (DNFF) erőit, valamint az egyre jelentősebb számban délre érkező északi katonákat harcra tudják kényszeríteni, és közvetlen összecsapásokban a fölényes amerikai tüzérőt kihasználva megsemmisítsék őket. A kezdeti tervek azzal számoltak, hogy az „átfordulási pontot” (a veszteségek és az utánpótlási képesség viszonylatában) 1968 körül fogják elérni. Az első összecsapások – mint pl. a la Drang-völgyi csata – optimizmussal töltötték el az amerikai hadvezetést, és a stratégiai irányvonalat sokáig senki sem kérdőjelezte meg.

A Vietnámi Demokratikus Köztársaság a szovjet és kínai támogatásra hagyatkozva növelte a délre szállított hadianyag mennyiségét és a délre vonuló kombattánsok számát. A DNFF kitűnő taktikai érzékkel mindent megtett azért, hogy elkerülje a közvetlen összecsapásokat az amerikaiakkal. Akcióik sikerét helyismeretük, könnyebb felszerelésük, valamint a rejtőzködésre alkalmas vegetáció tette lehetővé. Az amerikaiak ezeknek az előnyöknek a semlegesítésére technikai megoldásokat igyekeztek találni, mint például nagyszámú helikopter alkalmazása vagy a vegyszeres erdőirtás. Az utóbbinak súlyos következményei lettek a háború után.

A nagyarányú amerikai offenzívák 1966–67 folyamán nem jártak számottevő eredménnyel. Bár a katonai vezetés rámutatott arra, hogy a laoszi és kambodzsai utánpótlási hálózatok közvetlen megtámadásával a délen harcoló kommunista erőket komolyan zavarba lehetne hozni, Johnson elnök belpolitikai okokból erre nem adott engedélyt. Johnson a politikai megoldás kicsikarását az Észak-Vietnám elleni bombázásoktól remélte. Bár a légi csapások komoly károkat okoztak az ipari létesítményekben, valamint az út- és vasúthálózatban, az északiak szovjet és kínai segítséggel gyorsan pótolták a veszteségeket. Az amerikaiak ugyanakkor a háború kiszélesedésétől tartva nem támadták a kínaiak és a szovjetek által használt hajókat és vasútvonalakat.

Mind a nyugati, mind a keleti szövetségi rendszer tagjai diplomáciai támogatásokba kezdtek, a kínaiak vi-

Amerikai katona sérüléseit látják el a Hue városi harcok során, 1968

szont igyekeztek mindenféle diplomáciai megoldást addig késleltetni, amíg a vietnámiak jelentős katonai győzelmeket nem aratnak az amerikaiak felett. Így míg a szovjetek támogatták a tárgyalásos megoldást, a kínaiak velük ellentétes nyomást gyakoroltak az északi vezetésre. Ebben a diplomáciai játékban jelentős szerepe volt Lengyelországnak és Magyarországnak, amelyek a háború későbbi szakaszában rész vettek a rendezésben.

A TET-OFFENZÍVA ÉS EREDMÉNYEI

Az észak-vietnámi erők 1968. évi offenzíváját számos mítosz lengi körül, megértéséhez a korábbi évek északi belpolitikai eseményeit és a kínai-szovjet viszony alakulását kell figyelembe venni. Ho Si Minh megromlott egészsége miatt fokozatosan kiszorult a mindennapi döntésekből, politikai szerepét az ambiciózusabb Le Duan vette át, aki a korábbi évek patthelyzetéből egy új megközelítés alkalmazásával kívánt kitörni. A koncepció lényege az volt, hogy jelentős erősítések délre küldésével és a DNFF gerillaerejére támaszkodva közvetlen támadásokat kell indítani a déli nagyvárosok ellen, amelyek addig csak minimális károkat szenvedtek. A cél a déli kormány megdöntése és a déli hadsereg szétverése volt, és ezáltal az amerikaiak helyzetének katonai és politikai ellehetetlenítése (amit segített, hogy 1968 választási év volt az Egyesült Államokban).

Az offenzíva első állomása a Dél-Vietnám északnyugati részén, a demilitarizált övezet közelében található Khe Sanh-i támaszpont elleni támadás volt. Amerikai becslések szerint az északiak több mint két hadosztálynyi erőt vetettek be az amerikai tengerészgyalogság és a dél-vietnámi hadsereg egységei által védett bázis ellen, amelynek védelmét öt zászlóalj látta el. Az amerikaiak attól tartottak, hogy Khe Sanh elvesztése a ráirányuló médiafigyelem révén kiválthat egyfajta „Dien Bien Phu-hatást”, és az amerikai közvéleményt a háború ellen hangolja. Az amerikai katonai vezetés emiatt rendkívüli figyelmet szentelt a bázis védelmének, megszervezte a légi ellátást, és folyamatosan biztosította a támaszpont tüzerességi és légi támogatását. A március végéig elhúzódó harcokban az északiak nem tudták elfoglalni a bázist, de az összecsapások jelentős amerikai erőforrásokat kötöttek le.

A Khe Sanh-i katonai támaszpont elleni támadás után tíz nappal indult meg az offenzíva érdemi része. A vietnámi holdújévi ünnepre időzített támadás stratégiai meglepetést okozott, mivel az amerikai és dél-vietnámi katonai vezetés azt feltételezte, hogy az északiak Khe Sanh-ra vagy más katonailag fontos célpontra fognak összpontosítani. A Tet-offenzíva során 28 nagyvárost ért valamilyen szintű támadás, a lehevesebb és legelhúzódóbb harcokra Saigonban és Hueban került sor. Az amerikai és dél-vietnámi ellentámadások a legtöbb városból napokon belül kiverték a támadókat, s je-

lentős ember- és anyagi veszteséget okoztak.

Az offenzíva katonailag nem érte el a kívánt eredményt, mivel a déli fegyveres erők harcoltak, a kormány sem bukott meg, és az amerikaiak is hatékonyan támogatták a délieket. Az offenzíva médiavisszhangja következtében azonban az amerikai stratégia megkérdőjeleződött a közvélemény előtt. Johnson elnök kommunikációja a vietnámi sikerekre épült, minden fórumon a háború sikereiről beszélt, és médiakampányában a katonai vezetés tagjait is felhasználta. Ezen elhibázott megközelítés következményeként a déli nagyvárosok elleni támadások híre elég volt ahhoz, hogy az elnök újrállasztási esélyei megkérdőjeleződjenek, és az elnök maga jelentse be, hogy nem indul újra az elnökségért.

Az északiak így politikailag sikert arattak, bár katonai téren jelentős veszteségeket szenvedtek, emiatt az északi félnek is átmeneti szünetre volt szükség. Ennek következtében 1968-ban megindultak a tárgyalások az amerikai és a vietnámi felek között. Az északi vezetés a városok elleni offenzívával és a nagyarányú szovjet segítség elfogadásával a szovjetek felé orientálódott, amit a kínai vezetés is érzékelt. Emiatt és egyéb fejlemények következtében a kínai-vietnámi viszony feszültebbé vált, ugyanakkor a kínai vezetés továbbra is stratégiai érdekének tekintette az amerikaiak távozását Vietnamból, és a szovjetekkel való vetélkedés miatt sem csökkentette jelentősen a támogatását. Am a következő években fokozatosan eltávolodott egymástól a kínai és a vietnámi vezetés.

A HÁBORÚ AMERIKAI SZAKASZÁNAK BEFEJEZÉSE (1968–73)

Az amerikai választásokat Richard M. Nixon egyebek mellett azzal az ígérettel nyerte meg, hogy befejezi a vietnámi háborút. Kezdeti népszerűségét kihasználva Nixon hajlandó volt olyan lépéseket tenni, amelyekre elődje nem lett volna képes és hajlandó. Fokozta az amerikai légi erő tevékenységét a Ho Si Minh ösvény ellen, 1969-ben korlátozott katonai akciót engedélyezett

A dél-vietnámi rendőrség vezetője, Nguyen Ngoc Loan fejbe lövi Nguyen Van Lem Vietkong-tisztet, Saigon, 1968

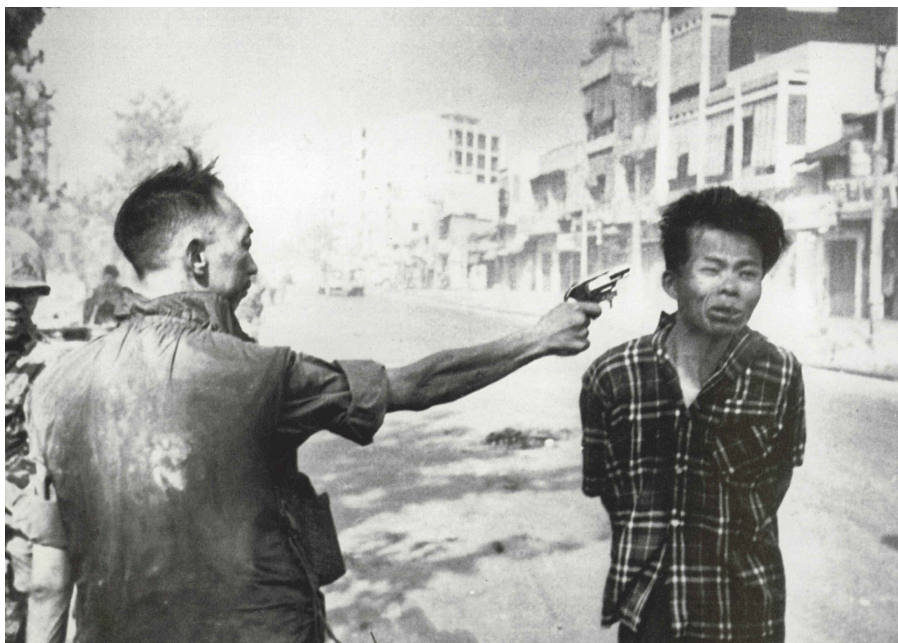
Kambodzsa ellen, majd 1970-ben – amerikai szárazföldi erők részvétele nélkül – Laosz ellen.

Ezzel párhuzamosan meghirdették a vietnamizálás politikáját, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy a korábbi elképzelésekhez képest felgyorsították a dél-vietnámi hadsereg kiképzését és felszerelését, hogy önállóan legyen képes a gerillák elleni harcra és egy hagyományos háború megvívására az északiak ellen. Mindezt az amerikai csapatlétszám erőltetett csökkentése kísérte, amitől Nixon az otthoni politikai nyomás enyhülését várta. Ez azonban nem így történt, mivel az olyan esetek, mint a My Lai-i mészárlás néven 1970-ben ismertté vált, civilek ellen végrehajtott támadás, az amerikai közvéleményben felerősítették a kivonulás igényét és megerősítették a békefogalmat.

Nixon tisztában volt azzal, hogy a konfliktus megoldása csak abban az esetben lehetséges, ha a kommunista nagyhatalmakkal is képes valamilyen egyezséget kialakítani. Sem a kínaiak, sem a szovjetek nem hagyhatták, hogy Vietnám kapcsán a másik engedményekre tegyen szert az amerikaiaktól, miközben Nixon a megnyilvánulásaival a bizonytalanságot próbálta növelni Pekingben és Moszkvában. A gyakorlatban a szovjetek mutatkoztak rugalmatlanabbnak, Nixon pedig – kihasználva az 1969-es usszuri incidenssel elmélyült szovjet–kínai ellentéteket – sikert nyitott Kína felé.

A párizsi tárgyalások eközben nem kecségtettek áttöréssel. Az északiak a párhuzamos diplomáciai-katonai fellépés mellett döntöttek, azaz a tárgyalások ellenére nem csökkentették katonai tevékenységüket. 1969-ben a diplomáciai nyomás fokozása érdekében létrehozták a Dél-vietnámi Ideiglenes Forradalmi Kormányt, ami a déli fél önállóságát volt hivatott bizonyítani.

1972-ben az északi vezetés az elapadó kínai és a valamelyest csökkenő szovjet támogatás ellenére újból a csataterén próbált döntést kicsikarni. A délen már csak minimális létszámban jelen lévő amerikai erőktől nem számítottak komolyabb ellenállásra, és abban bíztak, hogy egy gyors és elsöprő támadás esetén Nixon nem fog

beavatkozni. A várakozással ellentétben a déli erők hatékonyabban harcoltak, és Nixon elnök az amerikai légierő nagyarányú bevetésével megállította az északi előretörést, komoly veszteségeket okozva a Vietnámi Néphadsereg konvencionális kötelékeiben.

Az ismételt pátthelyzet visszavitte a feleket a párizsi tárgyalóasztalhoz, ám a déli vezetés az új frontvonalakat nem ismerte el. Az amerikaiak ígéretet tettek a délre irányuló támogatásuk növelésére, a déliek változtatásokat javasoltak, ami után az északiak zárkóztak el a megállapodástól. Ezt követően az amerikaiak a háború legintenzívebb bombázását indították meg Észak-Vietnám ellen, aminek hatására Észak-Vietnám 1973. január 27-én aláírta a párizsi egyezményt. Az egyezmény lehetővé tette, hogy az Egyesült Államok méltósággal kivonuljon Dél-Vietnámából, s ugyanakkor – korlátozásokkal – továbbra is támogathassa. Nixon kijelentette, hogy amennyiben a Vietnámi Demokratikus Köztársaság megszegi az egyezményt, katonailag is kész beavatkozni. Az Egyesült Államokban kibontakozó Watergate-ügy miatt azonban Nixon egyre inkább a belügyekre koncentrált, majd 1974 nyarán lemondott.

A KÉT VIETNÁM HÁBORÚJA (1973–75)

A párizsi egyezmény a konfliktus megoldását nem rögzítette, arról a két vietnámi félnek tárgyalnia kellett volna egymással, de erre nem került sor. A déli

vezetés nem volt hajlandó leülni sem a Dél-vietnámi Ideiglenes Forradalmi Kormány, sem a Vietnámi Demokratikus Köztársaság képviselőivel. Az egyezményben rögzített tűzszüneti mechanizmus így komoly csorbát szenvedett, és az azt ellenőrző szervre, a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságra a vártnál nagyobb feladat hárult. A bizottság tagja volt Kanada (fél év után kivált, interregnum után Irán váltotta), Magyarország (összesen 636 magyar szolgált itt három váltásban), Lengyelország és Indonézia. A hidegháborús ellentétek miatt ez a mechanizmus sem tudott megfelelően működni.

Az amerikaiak távoztával katonailag új helyzet alakult ki. A megromlott kínai–vietnámi viszony miatt csökkent a Vietnámi Demokratikus Köztársaság kínai irányból érkező támogatása, és az amerikaiak kivonulása után a szovjetek sem adtak akkora segítséget, mint korábban. Mindkét Vietnám sokat veszített s nagy nehézségekkel küzdött. A déliek ebben a helyzetben a támadás mellett döntöttek, megpróbálták a lehető legnagyobb területet visszafoglalni abból, amit az 1972-es húsvéti offenzívában elveszítettek. Ennek következtében a déli erők túlterjeszkedtek, és a csökkenő amerikai támogatás mellett, valamint a nemzetközi gazdasági nehézségek és a belső problémák (mint pl. a korrupció) miatt fokozatosan elvesztették a kezdeményezést. Az 1974 végén kezdődött Ho Si Minh-offenzíva 1975. április 30-án Saigon elfoglalásához vezetett, amivel véget ért a második indokínai háború. ♦